

Gegužis 1918 m.

№ 5 (75).

Ateiti

Turinys.

I Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo dokumentas.	97
II. GABR. TAŪČIUS: Ateitininkai Rusuose.	98
III. BIJUNĖLIS: Vyrų (Eilės).	105
IV. P. R.: Triolėtas. (Eilės).	106
V. KAZYS: Gyvenimo bangose. (Eilės).	106
VI. KAZYS: Myliu tave, pavasarėli. (Eilės).	107
VII. DRUSKIUS: Neužbaigtas pamokslas. (Monolg.).	107
VIII. K. BIZAUSKAS: Raštijos bei literatūros teorija.	114
IX. Kalbos ir rašybos dalykai.	126
X. Atsiųstos redakcijai knygos.	128

Antru atveju spausdinama Lietuvos jaunimui maldaknygė.

MELSKIMĖS

Sustatė Prelatas A. Dambrauskas

Įvairiomis kainomis, pagal aptaiso.

Užsisakant meldžiama aiškiai pažymėti, kiek egzempliorių tos maldaknygės norima imti merginoms ir kiek vaikinams.

Šv. Kazimiero Draugijos knygyno vedėjas
A. Kniukšta.

Kas yr iš „Ateities“ redakcijos paskolinęs

1912 m. „Ateities“ kompleta

meldžiame jį sugražinti arba bent atsiliepti.

== GEGUŽIS 1918 METŲ. ==

T. VII.

ATEITIS.

№ 5.

Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo dokumentas.

Šeštadienį gegužės mėn. 4 d. Lietuvos Tarybos pirmininkas gavo iš Berlio čia spausdinamą dokumentą, kurio remdamasis savo laiku Vokietijos kancleris yra pareiškęs L. Tarybos delegacijai Lietuvos nepriklausomybės pripažinimą:

Mes Vilhelmas

iš Dievo malonės

Vokiečių Kaizeris, Prūsų Karalius ir t.t.

šiuo skelbiame visų žiniai:

Lietuvos Tarybai, kuri yra pripažinta Lietuvių tautos atstovybė, 1917 m. gruodžio 11 d. paskelbus Lietuvą esant vėl nebeprriklausoma valstybe, sujungta su Vokiečių viešpatija amžinu tvirtu ryšių santykiu ir sandoromis, visų pirma karinomenės, susisiekinio, muto ir monetos reikalų sutartinis, ir paprasius Vokiečių viešpatijos apsaugojimo ir pagalbos tai valstybei atstatyti, toliau valstybiniam Lietuvos ryšiams, kurie lig šiol yra buvę, nunai jau sutrukus, šiuo Mes įsakome Musų viešpatijos kancleriui, grafui von Hertlingui, pareikšti Lietuvos Tarybai, jog Mes, augščiau minėtuojų 1917 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Tarybos pareiškimu remdamies, Vokiečių viešpatijos vardu pri ažištame Lietuvą laisva nepriklausoma valstybe ir pasižadame Lietuvos valstybei atsistatant patiekti jai prašytos apsaugos

ir pagalbos. Mes čia vaduojamės tuo supratimu, kad tos sutartys, kurios yra darytinės, tiks tiek Vokiečių viešpatijos, kiek ir Lietuvos reikalams ir kad Lietuva prisiims dalį Vokiečių karo sunkenybių, per kurias ir jinais įgija laisvę.

Tuo pačiu žygiu Mes esame suteikę Musų viešpatijos Kancleriui galės, susižinojus su Lietuvos visuomenės atstovais, rasti reikiamų savarankės Lietuvos valstybės atstatymui priemonių ir toliau pasirūpinti, kad būtų nustatytas tvirtas sąjungos santykis su Vokiečių viešpatija ir kad būtų sudarytos tam tikslui nužiuorėtos bei reikalingos sutartys.

Tatai patvirtindami, Mes Augčiausiai savo ranka po tuo raštu pasirašėme ir įsakėme jį Musų antspaudu išymėti.

Didžioji Vyriausioji Bustine, 1918 m. Kovo 23 d. ■

WILHELM.

I. R.

Graf von Hertling.

Ateitininkai Rusuose.

Gražiai besivystanti prieš karą ateitininkų organizacija, išdanginus karo metu lietuvių moksleiviją Rusijos gilumon, rodės turėdanti apmirti svetimoje dirvoje bent karo metui. Bet virto kitaip. Kilnūs ir šventi ateitininkų idealai giliai įsmigę į jautrias Lietuvos jaunimo širdis nenublando ir svetimoje šalyje. Jų kaitrios liepsnos netik neįstengė susilpninti rustus šiaurės vėjas ir sunki kova dėl buvio, bet priešingai vargas ir skurdas pilniausioj tų žodžių prasmėj dar labiau sustiprino, užgrūdino ir suputė tokią galingą ugnelę, kuri nustebina ir tą, kuris mato ateitininkų judėjime daug žadančią Lietuvos ateičiai jėgą, ir tą, kuris jo neįstengdamas tinkamai apvertinti dar abejodai žiuri kaipo į bergždžią gal ir peiktiną jaunimo žaidimą, ir tą pagalios, kuris tinkamai jį apvertinęs mato jame savo aršų priešininką, su kuriuo kovoti reiks pašvest begalo daug jėgų ir ener-

gijos. Siandien Rusijos ateitininkų organizacija tai viena tų organizacijų, prieš kurias su pagarba lenkia galvą Lietuvos tremtinis-valstietis, nes iš jos nevieną paguodos žodį yra išgirdęs; nesyki ji tamsius nusiminimo rukus yra išblaškiusi ir sukursi gražios ateities viltį, nevienam yra ištiesusi sunkiam varge pagalbos ranką, - prie kurios gretinasi įvairios nepriešingos aiškiai tikėjimui partijos ir organizacijos, neišskyrus net rimčiausios mūsų įstaigos Vyriausios Lietuvių Tarybos Rusijoje, ir jieško jos simpatijos, nes mato joje rimtą darbininką, daug galintį padėti įvairiose visuomeninio gyvenimo šakose

Siandien ateitininkų organizacija yra atsistojusi pirmoje Rusijos lietuvių organizacijų eilėje ir gražiai šviečia ateities viltimi lietuvių visuomenei, by tik būtų tinkamos jos darbams ir vystimos tėvynėje dirva ir gyvenimo sąlygos.

Lietuvių jaunimas, atsiduręs toli už tėvynės ribų, nežinomoje gyvenimo apystovoje ir sunkiose sąlygose, iškart jautėsi nejaukiai, klaikiai dairydamosi tarsi jieškojosi sau naujo po kojų pamato, nežinojo ko stvertis ir kaip darbo imtis. Bet tas iškrikimo upas neilgai tesitęsė. Pamatę kokiam pavojuje yra atsidurusi tėvynė ir kiekvienas jaunuolių asmeniškai, umai sumetę, kad tam pavojui pašalinti reikalingas gerai organizuotas nuolatinis Kristaus idealais paremtas darbas, ateitininkai to darbo karštai stvėrėsi ir nepaisydami sunkiausių kliūčių sėkmingai varė ir varo jį ligi šioliai kas kart vis labiau stiprindami ir tobulindami savo organizaciją.

Prieš karą stipri ir veikli ateitininkų gyvenime pirmą vietą užimanti Moskvos studentų ateitininkų organizacija, karo metu susilpnėjo, nes jos narių dalis liko Lietuvoje padėti savo tautiečiams vargą vargti ir gelbėti juos sunkiuose gyvenimo sąlygose, kita dalis turėjo jieškotis įvairiose vietose duonos kėsnio, nes Maskvos šelpimo komitetas, patekęs į ateitininkams priešingas santariečių rankas, visą dėmę kreipė į sau patinkamus aušrininkus aiškiai skriausdamas ateitininkus, kita vėl dalis apvilkdinta ruda kareivio sermėga priversta buvo eiti kraujo lieti už savo amžiną engėją-rusą, ir tuo budu susilpnėjusi turėjo pirmą vietą užleisti kitų miestų ateitininkų organizacijoms.

Pirmiausia po maskviečių pirmenybę buvo paveržę Petrapylės ateitininkai-studentai. Čia veikė dvi kuopi: dvasiškos akademijos studentų kuopa, kuri karo metu, užsidarius Vakarų Europos riboms, žymiai padidėjo tiekibiniai ir tokybiniai; ir kitų augštų mokyklų studentų kuopa. Pastaroji turėdama žymių ir uolių darbininkų daug ką galėjo padaryti. Ji kartu su akademikais leidžia pirmą Rusijos karo metu kalendorių, ji pirma eina į liaudį pas fabriko darbininkus ir pirštu prikišamai parodo, kad katalikai dar geriau sugeba rūpintis darbininkų likimu už socialistus, kurie visada save šaukia vienatiniiais darbininkų globėjais; ji organizuoja darbo ir vidurinių mokyklų jaunimą (pastarieji dar ligi šioliai susibūrę dėl patogumo į kelias kuopeles daug dirba lavinimos ir visuomenės darbo dirvoje), ji leidžia pirmais metais „Ateities spindulius“. Bet ir petrapiliečiai netrukus turėjo užleisti pirmenybę kitiems, nes vienus kuopos narius paima į karą, kiti pabaigę akademijos mokslus išsiblaško po visus Rusijos kampus, tretį išvažiuoja į Šveicarijos universitusus ir kuopos jėgos susilpnėja. Tiesa, 1917-18 m. ją papildė kiti nenuilstami darbininkai, bet nepakenčiamos politiškos ir ekonomiškios Petrapylės gyvenimo sąlygos paralizuoja jų darbą, slopina norus ir ji noroms-nenoroms gauna užleisti pirmenybę Voronežo kuopos ateitininkams.

Siandien Voronežas yra viso Rusijos lietuvių gyvenimo centras. Moksleiviams gi jis centru patapo nuo pat išstremimo pradžios. Iš Vilniaus moksleiviai tapo ten išgabenti. Įsikurus gi dviem lietuviškom Yčo gimnazijom, apsistojus „Saulės“ įstaigoms, įsikurus bendrabučiams, kuriuose abiejų lyčių moksleivija dovanai galėjo pragyventi, iš visų Rusijos kraštų Voronežan pradėjo plaukte plaukti lietuviškoji jaunomenė. Siandien ten lietuvių moksleivių yra apie pusantro tukstančio. Ateitininkai pamatę gerą dirvą dirbti, šiek tiek atsikvošėję po sunkaus smugio — atsiskyrimo su tėvyne, uoliai ėmėsi organizavimo darbo. Sunkus buvo darbas, nes carizmo režimas trukdė viešai tai daryti. Vienok jie pergalėję visas kliūtis netik ką patys susiorganizavo ir pradėjo sėkmingai dirbti, bet pradėjo organizuoti ir kitų miestų ateitininkus.

1916 m. sušauktoje Voronežo ateitininkų kon-

ferencijoje Voronežo ateitininkų kuopos nariai dalyvaudami praneša, ką yra padarę moksleivių organizavimo klausimu ir pasirodo, kad yra applankę visus miestus kame nujautė vidurinių mokyklų moksleivių (nes tik jais Voronežas tesirupina) ir kame galima buvo suorganizavo i kuopeles, kad visų kuopų centro Taryba esanti įkurta Voroneže, kad toji Taryba gana plačius darbo planus yra užsibrėžusi. Reikėjo tik sustatyti santikiai viduriniu mokyklų su studentija. Konferencijoje ir tai buvo atlikta. Ateitininkams persikėlus i Rusiją, be lavinimosi ir išsidirbimo tvirtos pasaulėžiūros punktų prisidėjo dar vienas butinas, nemenkesnės vertės už du pirma - visuomenės darbas tremtinių tarpe. Tremtinių skurdas, nemokėjimas pasigelbėti, pražutingos svetimos įtakos i mūsų liaudį šaukte šaukė mūsų inteligentiją eiti i žmones, mažinti jų vargus, padėti sudaryti bent kiek pakenčiamas gyvenimo sąlygas. Bet mūsų senesnioji inteligentijos karta to balso neišgirdo, nes visuomeninis darbas jai buvo svetimas, ji sau „tinkamesnį“ darbą pasirinko. Žmones gi vilko be galo sunkų gyvenimo jungą. Jautri jaunimo širdis Kristaus idealų gaivinama negalėjo i tai abejodai žiurėti ir sekti vyresniąją inteligentiją. Ateitininkai tveria tuo tikslu prie savo organizacijos „tremtinių kuopa“. Jos tikslas nešti tremtiniamis dorinę ir medeginę pašalpą. Kiek ji gero tremtiniamis yra padariusi, vien tas tegali suprasti, kas matė skurdų tremtinių gyvenimą ir tremtinių kuopas, tikrai tėvišką jų globojimą ir pasišventimą: jie neša paguodos nusiminusiems, pašalpos alkstantiems ar pinigais (nes savo kasoje vis turėdavo vieną kitą šimtą rublių), ar maistu nusitraukdami nuo savęs ir taip silpną valgį, bedarbiams jieško darbo, nežinantiems teikia įvairių patarimų, platina laikraščius, knygutes, rašo laiškus, visų nuopelnų ir išrokuot nebegalima. Pastarais gi laikais kuomet bolševikai apmarino visą katalikiškąjį veikimą, kuomet susirinkimų nebegalima buvo daryti, bent dalinai juos atstoja tremtinių kuopa išnešiodama po namus reikalingų informacijų įvairiais gyvenimo reikalais.

Kadangi ir sunkiausias gyvenimas reikalingas yra šio-kių tokių pramogų, kad juodas gyvenimo padanges bent trumpam prablaivius, ateitininkai tveria „dramatišką

kuopa", kurios tikslas rengti dorų tremtiniams pramogų, o reikale vakarais parinkti reikalingų savo kilniems darbams pinigų.

Be to dar ateitininkai turi politiškai-organizacijinę sekciją, korespondentų sekciją ir daug, daug kitų tikrai naudingų ir būtinų visuomeninio charaktero sekcijų ir kuopų, nekalbant apie lavinimosi sekciją.

Pažymėtina čia politiškai-organizacijinė kuopa. Jos tikslas prirengti visuomenės darbininkų, įgyti reikalingų žinių ir medegos tam darbui, kad parvažiavę tuoj galėtų stoti savo tėvynę tvarkyti, savo numylėtų idealų pagrindais. Tuo tikslu jie mokinasi vesti susirinkimus, daro mistifikuotus mitingus, kad išmokus umai atsakyti į įvairius užmetimus ir tokius pat užmetimus pastatyti idėjiniams priešams, su kuriais dažniausiai reiks susidurti gyvenime, registruoja visas inteligentiškas katalikų įiegas, kur kas Lietuvoje gyvens, su kokioms kliūtimis reiks susidurti kiekvienoje Lietuvos apylinkėje ir t. t. ir t. t. Toji simpatinga sekcija kaip ir visa ateitininkų organizacija begalo daug duos manomam išnaujo tvarkyti netrukus mūsų gyvenimui.

Voronežo ateitininkų kuopa iškelia reikalą leisti savo organą; ir jis įvyksta pradžioje 1916-17 mokomųjų metų „Ateities spindulių“ pavidale. Čia gema ir tampa įkūnytas „Ateitininkų sušelpimo fondas“ sudarytas kooperacijos pamatais, kuris šelpia netik augštųjų bet ir vidurinių mokyklų mokaleiviją, ir kuris dar nepilnais metais jau tarėjo 10000 rub. apyvartos. Šių metų Rusijos ateitininkų pasikalbėjime priimta voroniežiečių sumanymas padėti pamatas ateitininkų-liaudies mokytojų organizacijai. Tuo tikslu reorganizuota pedagoginių mokyklų ateitininkų kuopos į profesijines kuopas. Jos ir turi būti paminėtos kaip mokytojų organizacijos kertinis akmuo.

Daug dar galima butu pasakyti apie Voronežo ateitininkų kuopą, bet užteks ir tų kelių bruožų, kad supratum, kokių gyvu tempu eina jos gyvenimas, kiek kilnumo, pasišventimo ir iniciativos yra jame.

Kaip Voronežas yra Centras visos Rusijos ateitininkų,

taip Charkovas yra centras ateitininkų studentų. Čia pastarais metais susiburė kelios dešimtys studentų ateitininkų, į Charkovą todėl perkelta ir ateitininkų studentų sąjungos centrinė valdyba. Sunkus vienok, medginis studentų gyvenimas trukdo plačiai išplėsti savo veikimą, nes visas spėkas ir energiją reikia aikvoti duonos kasniui nusipelnyti. Bet vis-gi šis tas ir jų daroma: pav. pastarais laikais centro valdybos buvo pasiulyta kairiems studentams prirengti ateitininkams lavinimosi programos iš visų mokslo šakų ir t.t., pasiūlymas priimtas ir darbas pradėtas.

Maskvos ateitininkų studentų dėl pažymėtų pirmiau priežaščių nedaug kas nuveikta, bet už tai daug kas jų padaryta apskritai krikščioniškai-politiškai visuomeniniame gyvenime.

Be paminėtų ateitininkų kuopų yra dar Tambove Ekaterinoslave, Kijeve, Dorpate ir kitur, apie jas tečiau dėl žinių trukumo nieko ypatingo negaliu pasakyti.

Kiekviena organizacija norėdama tinkamai plėtotis būtinai privalo turėti savo organą. Negalėjo tad be savo organo apsieiti ir ateitininkai. Jau 1916 m. kaip esu minėjęs ateitininkų konferencijoje buvo iškeltas organo klausimas ir visų pripažintas reikalingu. Vieta organui leisti buvo paskirta Petrapylė. Išrinkta iš ten ir redakcijos kolektivas. Konferencija nustatydama organo programą išreiškė pageidavimą, kad kiekvienam numeryj būtų straipsnių iš visuomenės ir teologijos ar filosofijos mokslų. Organas pavadintas „Ateities spinduliais“, nes Rusijos ateitininkai į save žiuri tik kaip į laikinai atskeltą nuo Lietuvos ateitininkų organizacijos kamėno šaką; organas tad taip pat gali būti tos šviesos „Ateities“ spindulys. „Ateities spindulių“ metai mokomųjų metų pradžia. Eina kartą į mėnesį. Šiais mokomaisiais metais dėl nepatogių gyvenimo sąlygų Petrapylė „Ateities spinduliai“ perkelta į Voronežą. Redaguoja kolektivas. „Ateities spinduliai“ yra vienas rimčiausių Rusijos einančių laikraščių. Pripažįsta tai visi jų skaitytojai.

Be tokio nuolatinio ateitininkų gyvenimo normuotojo „Ateities spindulių“ yra dar kitas augščiausias už visus kitus normuotojas, butent kasmetinės ateitininkų

konferencijos. Jų ištrėmimo metu buvo dvi: 1916 m. ir 1917, abi Voroneže atostogų metu. Į konferencijas atsilankydavo visų kuopų atstovai. Jos buvo labai gyvos, įvairios, begalo naudingos. Konferencijoj rasdavo atbalsį visi gyvenimo iškelti klausimai: netik liečią ateitininkus, bet ir mūsų tautą ir visą žmoniją. Į kiekvieną tokį klausimą konferencija duodavo savo atsakymą, kaip normą visiems ateitininkams. Ir tas atsakymas buvo visų branginamas. Be paminėtų konferencijų šių 1918 m. pradžioje Voroneže buvo sušauktas Rusijos ateitininkų pasitarimas Lietuvon grįžimo reikalu ir kitais neatidėtiniais klausimais. Visos konferencijos ir pasitarimo ateitininkų organizacija įsaiستė dirbti lavinimosi ir visuomenės dirvoje. Del ypatingų gyvenimo apyستovų ateitininkams kaipo privatinėms žmonėms patarė uoliai dalyvauti ir politikos gyvenime. Del tų gal motyvų į ateitininkų organizaciją gali stoti tik moksleiviai baigę keturias vidutinės mokyklos klases. Jaunesnieji gi ateitininkų pakraipos draugai sudaro „kankliečių“ organizaciją; jos tikslas vien tik lavinimosi.

Visų konferencijų noras matyti ateitininkų organizaciją visuomenine organizacija pilnoj žodžio prasmėj pildosi. Apie jos visuomeninį darbą savo organizacijos ribose jau ši-tą esu pasakęs. Dabar keletas žodžių apie jos darbą kitose organizacijose.

Visose katalikiškose organizacijose jie užima dominuojančią vietą. Liaudies sąjungos centre, krikšč.-dem. partijos centre dirba studentai. Voronežo kr-dem. partijos įstaigo-se taip pat dirba daug ateitininkų: pav. prie Liaudies universito, prie vakarinių kursų suaugusiems, prie politiškai-agitacijinių kursų, prie jaunimo kuopos, prie karininkų organizacijos ir prie kiekvienos įstaigos rasime keletą ateitininkų uoliai bedirbančių. Be ateitininkų nebutų galėjusi taip gražiai išbajoti katalikiškoji akcija Rusijoje. Ir del to gal bolševikai teroro keliu norėdami nusmelkti netinkamas sau pakraipas tarp kitų pradėjo kalėjiman grusti ir ateitininkus. Ateitininkų visuomeninį darbą tinkamai įvertina ir pati liaudis. Jie netik renkama į vietines įstaigas noriausiai, bet net į tokią atsakomingą vietą, kokis buvo Rusijos lietuvių seimas.

Kalbėdamas apie ateitininkų nuopelnas negaliu nuty-

lėti ir apie jų ydas, nes be to būtų nepilna jų charakteristika. Tik ačiu Dievui nedaug jų tegaliu nurodyti. Viena visiems bendra yda yra-tai nepaisymas į savo vidų išsitobulinimą. Tiesa, sunku manyti apie asmens išsitobulinimą, kuomet nuo tamsos ligi tamsos žmogus įvairių įvairiausiais darbais apsikroves privalo dirbti ir dar bado ir šalčio kartais pakešdamas. Bet visgi reikėtų ateitiniškams žinoti, kad ta yda yra dovanojama tik tokiose normalėse sąlygose, kokiose dabar gyvenama Rusijoje. Normalėse sąlygose tai būtina prašalintina, nes be gero vidų išsitobulinimo ir visuomeninis darbas negali būti vykęs ir sėkmingas. Randas dar pavienių ateitinių tarp vienas kitas nusikaltimas, kurio be ašaros akyse ir pasakyti negalima. Bet ir tai yra ne blogos valios, tik karštos jaunuolio širdies neprityrimo ir neapsimastymo pasekmė. Kas dirba, tas klysta; gyvenimas nesuprantamas be klaidos. Reikia tikėtis kad ir tos ateitinių klaidos bus sunaudotos pasimokymui. Akmeniai nieks tenedrįsta į juos mesti, nes kas mūsų be nuodėmės? Normalis Lietuvos gyvenimas nupūs ir tuos mažus šiukšlelius, kurie ir dabar neįstengia aptemdinti šviesaus ateitinių vardo, nors jų priešininkai kiek galėdami pasinaudodami tomis klaidomis stengiasi jų vardą su purvais sumaišyti.

Gabr. Taučius.

VYRAI.

Drąsiai, be baimės už Tėvynę
Ankokim įiegą paskutinę!
Visi mes broliai ir draugai,
Prikelkim ją. Mes jos vaikai.

Čia Vilnius, mus' tėvų sostinė.
Jie ją narsiai nuo priešų gynė.
Nors jie nun miega amžinai,
Jų vardas skamba: Milžinai!..

Šiandien jau brėkšt nauja gadynė,
Viltis sušildė mums krutinę,
O laukiamoji ateitis
Kaip saulė rytą mums užšvis.

Vytys skrajoja po mus' kraštą,
Stropiai naikina vargo našta,
Tik mes sukruskime draugai,
Darbuotis imkime karštai.

Bijunėlis.

TRIOLETAS.

Miegokit vargingosios mintys širdy!..
Naktis pasirėdžius briljantais rasos...
Kaip žaidžia mėnulio šviesa vandeny!
Miegokit vargingosios mintys širdy!..
Mažytė banga suplezdėna tyliai,
Nuvargus krūtinė kvėpuoja giliai...
Miegokit vargingosios mintys širdy!..
Naktis pasirėdžius briljantais rasos...

P. R.

GYVENIMO BANGOSE.

Gyvenimo jurė putoje, bangoja
Jau mano valtelį tik-tik neužlieja...
Jos šaltosios bangos jau mane bučiuoja...
Oi, baisu... aš žustu... nutilki, o vėjl

Bet vėjas neklauso ir pust nenustoja
Ir bangos neliauja vis šėlti ir kaukti,
Bet, kas-gi ten, toli, lig tartum, juoduoja, —
Tai kraštas... kad jį greičiau tik priplaukti.

Kaukėnai. 195.

Kasys.

MYLIU TAVE, PAVASARĖLI!..

Myliu tave, pavasarėli!

Tu linksmini žavėji širdį:

Ar pamatai kur pirmą gėlę,

Ar vyturėlio dainą girdi,

Ar žiuri į miškus žaliuosius,

Kurie, antai, pašpuošę stovi,

Ar į upelį, kurs apjuosęs

Pušyną, varo tyrą srovę,—

Visur matai vaizdus puikiausius,

Viskas gražu, jauna ir miela...

Jausmus sužadina giliausius..

Vien meilės, meilės trokšta siela...

Kaukėnai. 6-IV-17

Kazys..

Neužbaigtas pamokslas.

(Monologas virstas pabaigoj dialogu).

(Vaidinimui pasibaigus, nuleidžiama uždangalas. Publika triukšmingai ploja. Vėl keliama uždangalas, bet scenoje vietoj visų artistų tepasirodo tik vienas monologo sakytojas. Jis linkčioja publikai tai į vieną tai į antrą šalį ir ima kalbėti vaikštinėdamas po sceną).

...Ačiu, labai ačiu!... Taip garsiai plojant aš niekad dar nebuvau girdėjęs. Tariuos, Tamstos, norėjote tuo išreikšti, kad šios dienos vaidinimu esate patenkinti... Jei tarp, tai visų artistų vardu sakau Tamstoms už tai dar kartą ačiu... Ak, kad žinotumėt, kaip tas publikos plojimas artistams malonu.... tiesiog kaip duona su medum arba... kaip vakarienė su šampanu!... Kitas net ir vakarienės išsižadėtu, kad tik publika jam plotu, kaip padukus. Tarp mano draugų artistų — tai nepaslaptis — tokių garbės mėgėjų irgi netrūksta. Lengvatikiškai, jiems rodos, kad juo daugiau teatre keliama triukšmo, tai tuo geriau esąs ir pats vaidinimas pavykęs ir tuo didesnė išreiškiama artistams pagarba... Seniau, kol buvau jaunesnis, aš irgi taip manydavau, bet dabar, ačiu Dievui, jau nebesu toks naivus arba aiškiau sakant mulkis, ir net... ,dovanokite man už atvirumą, manau, kad ir Tamstos patį to savo plo-

jimo tikru pinigų nelaikot... Na, prisipažinkit, juk taip?! Juk plojat tik delto, kad kiti ploja ir kad jau dabar tokia mada teatruose, o grįždami iš čia namon kalbėsitė visai kitaip. Aš net galiu pasakyti maždaug ir kaip kalbėsitė. Pirmiausia klausitė savo pažįstamų: „Na, kaip sveikiems vaidinimas patiko? Šie atsakys: „Taip sau, nei šio nei to“... Tuomet Tamstos — nesakau visi, bet kažkurie, — imsite įsikarščiavę kritikuoti visą šį vakarą pradėdami nuo artistų ir baigdami pačiu veikalu. — „Na, kas čia do artistai, šauksitė, — vienas, kaip gramofonas, taip greitai liežuviu mala, kad nei kalbos negali sugauti; antras vėl, lyg akmenuką burnoj laikydamas, kažkaip keistai taria žodžius, lyg butu koks anglas, nelietuvis; kiti visi, netik ką savo rolių, matyt, nesuprato, bet nei mechaniškai jų neišmoko: visą laiką tik ir sukinėjos apie šnibždos budelę... Cha, cha, cha... matau Tamstos nesuprantat to naujo, nesigiriant, mano paties išrasto žodžio. Taigi galiu jį Tamstoms paaiškinti: šnibžda — tai toks ponas, kurio visi artistai klauso daugiau neg kareiviai savo jenerolo. Publika niekad jo nemato, nes jis per vaidinimą atsiprašant, tupi visą laiką, kaip šunytis budelėje. Aš jį pavadinau šnibžda, nes jis budelėj“ tam ir sėdi, kad šnibždėtų. O ką jis pašnibžda, artistai ausimis tai pagavę ir kartoja. Taigi, tiesą sakant, šnibžda visą teatrą ir suka. Be šnibždos net ir gabiausio artisto gabumas tuoj dingtu: scenoj jis greičiau neg arklys sukluptu ir susigėdęs turėtu slėptis va ten už kulisų. Ak, kiek tai kartų artistai užmiršę, kokią sakinių, patenką į labai keblų padėjimą. Kas juos tuomet tegelbi? Gi viens šnibžda! O... Tamstos neturite supratimo, kas yr šnibžda. Teatre šnibžda tai viskas... Lig mano išradimo jį seniau vadindavo s u f f l e r i u. Hm... Tamstos manote, kad tai gražiau skamba ir ką kita reiškia?! Nei kiek! Jei manim netikit; paimkit žodyną, o pamatysit, kad francužiškai s o u f f l e r tas pat, ką lietuviškai šnibždėti... O jei taip, tai kam čia sufleris? Kodel ne šnibžda?! Šis žodis, da ir tuo geras, kad jis, nelyginant kaip žiopla, vėpla, tinka abiem lytim ir vyrams ir moterims. Pasodinsi budelėn poną, bus ponas šnibžda, pavesi tą svarbia, rolę poniai, bus ponias šnibžda, o iš bėdos galima budelėn pasodinti ir panelė, tai bus panelė šnibždelė... Na, sakykit, argi tai negražu?! Jei čia dar kas abejotu, tai prašyčiau atsiminti, kiek tai yra panašiai skambančių grynai lietuviškų pavardžių: Siukšta, Pukšta, Šniukšta, Kniukšta, Gėgžna, Švegžda... Na, kuo manasis šnibžda už juos prastesnis: trumpas, aiškus, vaizlingas... Argi netiesa?... Ką prieš tai gali pasakyti filologai?! Nieko! Taigi aš ir patarčiau visiems teatrams priimti šį mano žodį ir pradėti

jį visur vartoti. Nes žodis, meilučiai, tai neniekis. Geras žodis lyg aukso pinigas, jis niekad nenustoja savo vertės. Tat su žodžiais ir vertėtu elgtis kaip su pinigais: turint savų nereikėtų skolintis svetimų... Delei to aš ir manau, kad Tamstos mielai pritarsite mano šukterėjimui: šalin sufleris, tegyvuoja šnibžda!..

Bet ką aš girdžiu?!.. sveiki šnibždatės... Ką?! Kad aš nukrypęs į šalį?!.. Vaje, vaje (uždengia delnais veidą)... Ištikrųjų nukrypau, net gėda... Nei pats nepasijutau kažkur nuvažiavęs... O vis tai per mano prietelį šnibžda. Mat ką žmogus myli, apie tą ir užsiplepi... Bet ką čia padės besiteisinus. Velyk prisipažinsiu atvirai: kaltas esu ir vertas bausti. Taigi visi, kurie jaučiatės gyvenime niekad nenukrypę, eikit šian, ir lupkit mane kiek tinkami. Štai mano kailis, nesigailėkit jo (Grėžias užpakaliu į publiką ir bent kiek pasilenkia. Valandėlę luktelėjęs vėl kreipias į publiką kalbėdamas). Ką?! Niekas neatsirado, kurs nebut gyvenime nukrypęs? Niekas neišdrįso man nugaros pačiaižyti?.. Na, gerai, aš ir žinojau, kad taip bus. Mat namie tarp savųjų tai sveiki esat drąsus, sugebat kartais ir bereikalo pačiai, vaikams, ar ir šiaip jau kam dailiai kailį išdirbti, o čia viešai ėmėt ir pasidrovėjot toje kailiadirbių rolėje pasirodyti. Pasitenkinot tik tuo, kad mane šnibždėjimu pamokinot. Iš Tamstų šalies tai didelė malonė, sakyčiau net tikrai krikščioniškas gailestingumo darbas — pamokinti suklydusį nelupant jam kailio... Taigi sakydamas Tamstoms ačiu už tą pamokymą ir atsiprašydamas už nukrypimą, grįžtu vėl prie savo pertrauktos šnekos arba tikriau sakant prie Tamstų šio vakaro kritikos. Išpeikę, kaip jau esu minėjęs, artistus, sveiki kibsite į patį veikala. — „Na, kas čia do veikalas, šauksite pasityčiodami,—nei jame turinio, nei gyvumo, nei sąmojingumo—gryna tuštuma!... Pavėpsojęs teatre porą valandų grįžti žmogus kaip buvęs su tuščia galva ir širdim. Nei taū upo nepakėlė, nei jausmų nesužadino, nei naujos minties neįkvėpė. O jok teatras — tai ne koks balaganas. Teatras — tai tautos mokykla!... O čia kas?! Nei šis, nei tas!...“ Taip iškoneveikę visa, kas čia šiandien vaidinta, kreipsitės į pažįstamus, klausdamies: ar ne tiesa? Na, ir rasis, žinoma, daugelis, kurie Tamstoms pritars. Ar ne taip?... Cha, cha, tylite, matyt ispėjau. Juk visa tai ištikrųjų turėjot omenėje, tik ne-suskubot da žodžiais išreišti.

Zinodamas tai aš ir sumaniau Tamstoms „štuką“ iškirsti: užbėgti už akių, kad grįždami iš šio vakaro negalėtųmėt jo per daug peikti. Tiesa, paties veikalo ir artistų, matau, neapginsiu, taigi žinokites su jais, gruskite juos kaip pipirus,

to aš Tamstoms nagaliu uždrausti. Bet leisti sakyti, kad šian-
dien čia nėsat girdėję nieko pamokinančio, to, atsiprašau, aš
Tamstoms nieku gyvu neleisiu. Klausiate, kaip aš tai pada-
rysiu?! Gi labai, lengvai: imsiu štai tuoj ir nuo scenos išdrošiu
sveikiems pamokslą, kokio dar nekad nėsat girdėję. Jame
bus tien pamokymų, kad daugiau vargiai ir bažnyčioj sako-
muose pamoksluose berasit. Mat, bažnyčioj sako kunigas; jis
daug ko prisibijo, ir neviską tiesiai į akis tepasako, o man
kas?!. Aš juk ne kunigas, tik artistas ir sakysiu ne iš sakyk-
los, tik nuo scenos... Vienas tik dalykas mane truputį baugina,
kad ligšiol niekad pamokslų nėsu sakęs ir dagi nesuskubau
kaip reikiant prisirengti. Ale tiek to... Išėjęs ant scenos, negi
bėgsi kaip zuikis iš kopustų... Galop ir ko čia man taip bugš-
tauti: juk ir tikri pamokslininkai kaikada sako pamokslus ne-
prisirengę. Taigi man artistui juo labiau bus dovanotina, jei
kur ir suklupčiau. Beto aš ir neimsiu pavyzdžio iš tikrų pa-
mokslininkų. Jie negali apsieiti be ilgų įžangų, be temos pada-
linimo, be triukšmingų užbaigų. Pas mane nieko panašaus ne-
bus. Aš eisiu prie tikslo trumpiausiu keliu: pažvelgsiu štai į
Tamstas, ir kas pirmutinis man paklius akysna, tam ir drošiu
savo pamokslą. Taigi ir meldžiu ramiai sėdėt bei stovėt savo-
vietoje, nesislapstyt kilų užpakalyje, nes ko nepamatysiu, tam
ir pamokslo nebus... O aš norėčiau šiandiena nieko neaplenkt,
visus patenkint, visiems tiesos žodį tart. Tatai cit! Prašau
dabar visų žiurėt man tiesiog į akis, nes tuoj imsiu dairytis,
kad žinočiau, nuo ko pradėt, ką pirmiausia imti į nagą...

(Dairosi koki laiką, akis delnais pridengdamas).

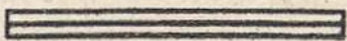
...Na, kas-gi ten salės gale (ir ant galerijos)?!. Matau
daugybę raudonų veidelių lyg dobilėlių... A... tai, jūs, draugai,
mokiniai... Kaip tai gera, kad jus pirmuosius pamačiau. Jums
juk ne naujiena pamokų klausytis. Turite tiek visokių moky-
tojų, visi kasdien jus mokina, vienas šio, antras to, o trečias
bala žina ko... Visi pila jums gudrybę į galvą lyg žibalą į
liampą... Taigi leiskit, kad ir aš jus šio-to pamokinčiau. Ne-
manykit, meilučiai, kad aš artistas, tai ir nieko nežinaš... O...
kad aš turėčiau tiek rublių, kiek tų žinių yr perėję per mano
galvą, tai bučiau turtingesnis už carą Miką. Ale aš kaipo
liuosybės šalininkas nenorėjau niekad panešėti į rusų valdovą,
niekad nalaikiau tų žinių savo galvoje kaip kalėjime, leisdavau
joms liuosai per vieną ausį įeiti, per kitą išeiti, visai taip
kaip ir jūs kad darote. Todel šiandiena apie save galia nesi-
girdamas pasakyti, jog mažiausia dešimts kartų tiek esu už-
miršęs, kiek jūs nun žinote... Ką?.. netikit? juokiates? Manot,

kad jūsų galvelės, primurdytos šiandien visokių algebrų, geometrijų ir kitokių sausų gudrenybių ilgainiui ne ištuštės?!. Pagyvensite, pamatysite!.. Bet tiek to... Kamuot čia jus kokiais sunkiais mokslais aš nei nemanau, nes ir publika man to neleistu. Neraginsiu jūsų nei vaidinimo mokytis, nors tai ir yra mylimiausias mano amatas, nes jūs dalimi ir be manęs tuo neretai užsiimat. Ypač puikiai jūs mokat atvaidinti dvi roli: nekalto avinėlio, padarius kokią šelmystę, ir viską žinančio Saliamono, visai neišmokus lekcijos. Šitiedvi roli jūs kartais taip artistišškai išpildote, kad tiesą sakant, ne jums iš manęs, bet man iš jūsų reiktu pasimokyti. Tik bėda pervėlu: mokyklai esu persenas, nieks manęs ten nepriims, o kad ir priimtų, vargiai ten begrižčiau, nes mat turiu tokį pat, kaip ir jūs, tikrai ponišką palinkimą—tingėti... Delei to ir džiaugiuos mokyklai pasakęs sudieui! Netrukus ir jūs su ja atsisveikinsit. O tuomet, ar žinot kas bus? Ne?! Na, tai aš jums pasakysiu: jūs susidursit tuoj su klausimu: kuogi galop aš busiu? iš ko duoną valgysiu? Prasti žmonės vadino tai pilvo klausimu. Mes jį pavadinsime dailiau — pašaukimo pasirinkimu. Pašaukimas gi išsirinkti, tai ne paišelis nusipirkti. Nuo jo pareis visas jūsų gyvenimas. Taigi, kaipo jūsų draugas, aš ir norėčiau duoti čia jums keletą patarimų... Ką?! Nenorite? Sakotės patarimų nereikalingi, jau turį pašaukimus išsirinkę: eisia į advokatus, daktarus, inžinierus, kunigus... Na, Dieve padėk! Bukite sau jais sveiki. Aš pirmutinis tuo pasidžiaugsiu. Nes kas tuos pašaukimus gal peikti?! Visi jie naudingi, poniški. Jei but galima atjaunėti ir antrą kart pašaukimą rinktis, o... o... dabar ir aš bučiau gudresnis: į artistus nieks nei su kabliu manęs nebepritrauktų. Eličiau sau, kaip ir jūs, velyk pav. į daktarus. Tai bent pašaukimas! Kito tokio ir su žiburiu nesusiasi. Na, tik pagalvokite, kaip gera buti daktaru: esi sau žmogus neprigulmingas, visų gerbiamas... Išgydei ligonį—gerai, gauni ačiu ir honorarą; neišgydei jo, numirė vargšas, irgi gerai, nuverti bėdą ant Dievo valios, ir nieks tavęs nekaltina, giminės kartais dagi, ypač jei nabašninkas buvo pinigingas, džiaugiasi ir gerai atsilygina, Net ir nupjovęs kam ranką ar koją lieki netik nekaltas, bet dar parsineši kišenėj mažiausia dvidešimtpenkinę. O pabandyk nebudamas daktaru, jau nesa-kau—ranką ar koją kam nupjauti, bet nors tik nosį sukruvinti, o pamatysi, kas bus. Tuojau atsidursi augštam rume už gelžies krotelių. O vis tai delto kad nesi daktaru... ir neturi teisės kraujo leisti... Arba imkim advokatą, irgi puikus pašaukimėlis: del leidimo kraujo jis neleidžia, bet užtat rašalo labai daug išlieja. Šiaip žiurint advokato darbas atrodo nekoks: jis tik

rašo ir kalba, kalba ir rašo, bet užtat ir honoraro gero prašo... Doktoras pav., kad ir didelis ponas, visgi kartais iš trirublės kokią markę gražos išmeta. Prie advokato be dvidešimtpenkinės nei nesiartink, o didesniui reikalui trisdešimtinės mažoka... Ką čia ir besakyti... advokatai brangūs žmonės!.. O kaip jie reikalingi, kad žinotumėt!.. Gyvenime be jų nei žingsnio... Esi, sakysim ką nuskriaudęs... Turi gintis, samdykis advokatą... Tave kas nuskriaudė, nori teisybę surasti, jieškok apgynėjo... Patekai cypėn, — kas šiandien labai lengva, — kas daryt? Gi užmokėk gerai advokatui... ir busi liuosas... Gyvenime mat viskas daros pagal įstatų, o advokatui įstatai tai kaip vargonininkui klavišai: kaip kurį paspaudė, taip jis ir atsiliepia. Pagroja ant kaltybės įstatų, lieki juodas, kaip velnias; pagroja ant nekaltybės įstatų, virsti baltas kaip balandėlis... Trumpai sakant advokatas tai galiunas, ko jis negali?! Ko jis savo liežuviu nenuveikiai... Apie kunigus ir inžinierius jau nei burnos neaušinsiu. Kas-gi nežino, kad tai augšti „stonai“. Taigi, kad jūs, mano jauni draugai, tuos garbius pašaukimus renkatės, tai labai gerai, bukit sau sveiki advokatais, daktarais inžinieriais, kunigais... Eikit sau tais senais pramintais keliais... Aš jums to nekliudau, o ir publika rodos tam nepriešinga... Bet... norėčiau žinot, ką man pasakytumėt, kad aš imčiau štai ir patarčiau jums šitaip: „Vyručiai, gavę 8 klasių diplomus, nesiveržkit perdaug į anuos augštus pašaukimus, rinkitės velyk naujus kelius, vieni pav. eikit į kurpius, kiti į siuvėjus, treči į dailydes bei kalvius... Ką nustebot?!. raukotės?!. Manot, jūsų augštas mokslas nepritiksias taip žemiems amatams?! Sakotės, netam ėję gimnaziją, kad laikyt rankoj ylą, adatą ar kuji?... O neišmanėliai!.. Užmiršot, jog šiandien demokratizmo gadynė, jog nun darbo žmonės visur stoja pirmon vieton... Na, tik atsiminkit, kas šiandien Rusiją valdo, ar ne darbininkai?... Nenorit Rusijos, tai eikit į Švediją. Kuomet ten prieš Kalėdas prireikė paskirti naujas pinigyno ministeris, tai tą augštą vietą teko, na išpėkit kam?... Manot kokiui advokatui, daktarui, inžinieriui?!. Visai ne — tik kurpiui Thorsonui... Jai manim netikit, tai paskaitykit 5-ą šių metų „Liet. Aido“ numerį... Švedai mat praktiški žmonės: jie sau taip galvojo: „Thorsonas buvo geras kurpius, jis nesididžiavo, rūpinos kurpių reikalais, padėjo jiems susiorganizuot, taigi jis bus ir geras ministeris“. Taip yra Švedijoje. O pas mus ar manote bus kitaip? Nei kiek. Busimoji Lietuva bus dar demokratiškesnė už Švediją, taigi čia iš kurpių bei siuvėjų patekti į ministerius bus da lengviau. Na sakykit, argi tai nemasi-nanti ateitis... matyti save besėdinčiu ministerio krasėje ir

belaikančiu rankoj ministerio portfelį... Viena tik bėda, kad šiais laikais ministerių padėjimas niekad nesti tvirtas: visi piliečiai paprastai buna jais nepatekinti, visi juos peikia, kritikuoja, o drąsesni tiesiog net viešai šaukia laikraščiuose: jiems girdi batai siuti, ne ministeriais buti... O vis tai delto, kad kiekvienas iš tų kritikų turi noro taipgi ministeriu tapti. Dėl to ministeriai nun ir mainos greičiau, neg moterų skrybelės: šiandien jis ministeris, rašo visai valstybei palėpimus, ryto žiurėk, jau jis be vietos arba net ir kalėjime patupdytas. Kas pav. šiandien besuskaitys, kiek persimainė ministerių vienoj tik Rusijoj šiais karo metais? Daugelio iš jų algos netekę ir likę vargšais tikrai gailis, kad jauni budami neišsimokino batų ar rubų siuti... Tiegi, kurie nun ministerių krašėse tebesėdi, vėl neturi ramios valandėlės, vis dreba, kad vietos nenustotu... Tuo tarpu toks tikras kurpis ar siuvėjas, tapęs ministeriu, nieko nesibijo: pakvietė jį ministeriauti, jis ministeriauja; išmes jį, jis pasakys ramiai ačiu ir vėl iš savo amato valgys sau duoną. Na, sakykit, argi tai ne gražu?! Argi sveiki nenorėtumėt ilgainiui tapti Lietuvos ministeriais?... O jei taip, tad ir rinkkitės mano čia nurodytąjį naują kelią. Geresnio niekur nerasite. Pasaulis mat šiandien žymiai pagudrėjo: išmoko atskirti auksą nuo blizgučių; jis gerbia vien darbo žmones, teisingai manydamas, kad visuomenei daug brangesnis yra geras kurpius, siuvėjas ar kalvis, negu blogas advokatas, daktaras ar kunigas. Ar netiesa?! Taigi ir nesidrovėkit, meilučiai, jokio doro darbo, net ir tokio juodo, kaip kaminkrėčio... nes žmogų juodina ne svetimų kaminių, tik svetimų kišenių krėtimas... Vieno tik jums nepatarčiau rinktis pašaukimo—tai savo tautos išdaviko, nes čia rankos, kad ir lieka baltos, bet užtat geras vardas ir sąžinė apsitraukia tokiu juodumu, kad jo amžinai jokiais muilais nenuplausit. O jeigu jau kas iš jūsų užsimanytu butinai rinktis šį ačiu Dievui pas mus gan retą pašaukimą, tai toks savo gražią lietuvišką pavardę su galune—*aitis*, ar—*evičius* tepakeičia velyk kokia nors svetimtautiška, pav. pasivadindamas Azefu, Iskarijotu ar kitaip kaip... Tuomet ir jums nereiks rausti už savo draugą ir visai Lietuvai bus lengviau... Pabaigiau... Na, kągi?! tylite?! Nesakote man nei ačiu?! Matau kartoka mano pamokslo tiesa nelabai jums tepatiko. Aš ir žinojau, kad taip bus... Dėkingumas šiandien—retenybė. Bet tiek to... Pasidairysiu dar, bene rasiu dėkingesnių klausytojų. (Dairos).

Druskius.

K. BIZAUSKAS.

Raštijos bei literatūros teorija.

(T a s a).

§ 64. Užklausimas ir šaukimas.

Užklausimo figura – tai retoriškas klausimas, nereikalaujantis atsako, bet vartojamas tik, kad atkreiptų klausytojų dėmesį ir kad suteiktų kalbai daugiau vaizdingumo. Tai dažniausiai vartojamoji figūra prakalbose (bylose), betpasi-taiko ir šiaip poezijoje.

Šaukimo figūroje (invocatio) rašytojas ar kalbėtojas išreiškia labai sujudintus jausmus, pertraukdamas tais šaukimais nuosaikų minčių bėgį. Dažnai tiedvi figurų ruši-buna sujungti. Musų liaudies poezijoje, kuri yra beveik išim-tinai lyriška, randame daug tų dviejų figurų pavyzdžių.

- Pvzdž.;
1. Motinėle mano miela,
Kur aš pasidėsiu? *Liaudies daina.*
 2. Ei broli, broli,
Brolyti mano,
Kur kreipsiva laivatį? *Liaudies duina.*
 3. Močiute mano, mano širdele,
Nesėk taip tankiai žalias ruteles... *Liaudies daina.*
 4. O mano broleli, o ko pabugai? Ar sunkių metelių, ar
sunkių laikelių?... *Rauda.*
 5. O girios, girios!.. atmint malonu:
Jos buvo Dievo, ne dvaro:
Ten slėpės žmonės ne tik nuo ponų:
Nuo dvaro, nuo maro ir karo. *Maironis.*
 6. O kas mano kančios? ar tai įkvėpimas?
Kurs išneša dvasia augštail.. *Maironis.*
 7. Ko-gi trokšti, nesoti dvasia?
Stebuklingais sparnais kur lakioji?
Praeities vėl sapnai, ar gražioji
Tau jaunystė vaidinas slapčia?
O, nesoti! *Maironis.*

8. Skursta, žuva įkvėpimas,
Lyg graban užkaltas—
Vai, kuo kaltas jis, Dievuli?!
Vai, kuo ašai kaltas?!...

L. Girā.

III. EILIAVIMAS ARBA VERSIFIKACIJA.

§ 65. Viršujis kalbos privalumas — skambumas.

Zodis gali ne vien tik į protą ir į vaidentuvę veikti, bet taipogi ir į klausą, nes juk žodžiai susideda iš garsų, kurie veikia kaip tik į ausį

Tad kalba, kaipo garsų sujungimas, gali buti skambi ir neskambi. Skambi kalba tai tokia, kurios malonu klausyti ir lengva skaityti. Tiedu privalumu pareina nuo to, kaip bus supinti garsai žodžiuose ir kaip bus paskirstytos gramatiškos (kirčiai ant žodžių skiemenų) ir logiškos (kirčiai ant kokių-nors svarbesnių žodžių sakinyje) priegaidos kalboje.

Skambumas, prideras nuo supinimo garsų žodžiuose, vadinasi *eufonija*. Eufonija tad pareina nuo maždaug vienodo paskirstymo balsių ir priebalsių ir nuo žodžių parinkimo. Tad kenkia eufonijai:

1. Subėgimas kruvon daugelio balsių, pvzdž.; prie įėjimo; jis negali neįeiti. Kad to išvengus, kalba duoda būdų, pvzdž.: prie inėjimo, jis negali neįeiti.

2. Subėgimas daugelio priebalsių ir ypač vienodų priebalsių. Vienok kada ir tai vartojama, kad suteikus kalbai panašumo į gamtos balsus.

Skambumas, pareinantis nuo maždaug vienodo paskirstymo gramatiškų ir logiškų priegaidų, vadinasi *euritmija*.

Neskambi kalba gramatiškų priegaidų atžvilgiu būna, kuomet sakinytis sudarytas iš vienskiemenių žodžių, kurių kiekvienas turi gramatišką priegaidą, arba jei sujungti labai ilgi daugskiemeniai žodžiai. Tą pat galima pasakyti ir apie logiškas priegaidas.

Kalbos skambumas pareina, pagaliaus, nuo gražaus, harmoniško perijodų sutvarkymo, kuomet ir kilimas ir puolimas lengvai ir sklandžiai žymimas.

§ 66. Ritmas.

Kaip jau matėme, euritmija yra tai kalbos skambumas, pareinantis nuo taisyklingo gramatiškų ir logiškų priegaidų paskirstymo. Atrodo, tarytum tulos priegaidos grįžta po apribotam tarpui. Tai ir vadinasi kalbos ritmingumu.

Ritmas yra tai vienodo įspūdžio atsikartojimas per vienodus arba taisyklingai atsaikėtus laikotarpius. Ritmo žmogus pasimokino nuo pačios gamtos. Juk kas gi, jei ne tulas ritmas apsireiškia vilnių mušime į krantą, širdies plakime. Tas įspūdžių atsikartojimas kaž-kaip veikia į žmogų, jog jisai jaučia pasitenkinimą. Todel ir jis pats stengiasi savo veiksmus ritmiškai paskirstyti. Prisiminkime kulimą spragilais ir įvairias darbo dainas ir daineles, kurias bedainuojant lyg ir darbas lengvesnis pasidaro.

Be to žinoma, kad žmogus būdamas pakeltame upe ima ritmiškai kalbėti. Todel senovėje orakulų spėjimai ir teisdavių ištarmės visuomet buvo skelbiama ritmiškais sakiniais, tarytum, norėta smarkiau paveikti į žmones. Taip pat pasakojimai apie garbingus tautos žygius visuomet išsiliedavo ritmiškoje formoje ir dažnai dar buvo ir muzikos lydimi, prisiminkime mūsų senovinius kanklininkus.

§ 67. Eilės ir proza.

Atžvilgiu į ritmą kalba dalinasi į eiliuotą ir prozaiską.

Eilėmis vadiname saikėtą kalbą, pasiskirstančią tulais ritmiškais skyriais, kurie turi panašumo į muzikalius taktus.

Proza gali neatsižvelgti į ritmą, bet, kaip matėme, gera proza vis gi privalo pildyti euritmijos reikalavimus, kitaip tariant, privalo prisilaikyti tulo ritmo. Ritmas prozoje ypač smarkiai veikia į klausytojų ir skaitytojų domę ir jausmus. Ir kuomet pas autorius ypač pakeltas upas, tuomet smarkiau ir apsireiškia ritmiškumas prozoje. Pavyzdžių galime rasti nemažai, kad ir V. Krėvės „Dainavos šalies senų žmonių padavimuose“.

§ 68. Eiliavimas.

Kalbos skambumas vyriausiai apsireiškia eilėse, nes jos yra paremtos ritmingumu. Mokslas apie eilių rašymą vadinasi eiliavimas arba versifikacija nuo žodžių *versus* — eilės ir *face* — daryti (prosodija, metrika). Vienok eiliavimo budas ne visų tautų kalbose yra vienodas, jis pareina nuo kalbos privalumų. Taip antai, viena turi ilgų ir trumpų garsų, *ki a-gi nē* ilgumo, *nē* trumpumo nežymi, tik skiria skiemenis su kirčiais ir be jų. Sulyg to ir skyriams trijų rūšių eiliavimas:

- a) silabiškas
- b) metriškas
- ir c) fonetiškas.

§ 69. Silabiškas eiliavimas.

Silabiškas eiliavimas paremtas vienodu skiemenų skaičiumi (syllaba) — kiekvienoje eilutėje; jų gali būti mažiausia 4, daugiausia — 13. Toksai eiliavimas tėra galimas tokiose kalbose, kur priegaida puola ant vieno tam tikro skiemens: *fransų* kalboje — visuomet ant paskutinio skiemens, *lenkų* — ant priešpaskutinio. Kadangi *lietuvių* kalboje priegaida judri, tai ir silabiškas eiliavimas *lietuvių* kalbai netinka.

Tiesa, mūsų literatūros pradžioje, kuomet buvo jaučiama dar didelė *lenkų* rašlavos įtaka, pasitaiko eilių (*Antanas Klementas*), parašytų prisilaikant silabiško eiliavimo. Bet tai juk tik perėjimo laikotarpis.

§ 70. Metriškas eiliavimas.

Metriškas eiliavimas privalus kalboms, kuriose garsai skiriami ilgais ir trumpais (*graikų, latynų*). Jis ir-gi paremtas pėdomis, kaip ir toniškas, — apie tai bus kalbama žemiau.

Metriškas eiliavimas tinka ir *lietuvių* kalbai, nes joje žymimas balsių ilgumas ir trumpumas. Turime veikalų,

ištisai parašytų heksametrais (šešmasčiais) — tūla metriško eiliavimo lytimi yra, pvzd., K. Duonelaičio „Metas“.

Jau saulelė vėl atkoptama budina svieta
Ir žiemos šaltos triusus pargriaudama juokės
Šalčių pramonės su ledais sugaišti pagavo
Ir putodams sniego visur į nieką pavirto.

Metriško eiliavimo lytys sunkokos. Kalba stengiasi rasti sau lengvesnių, liusesnių ir skambesnių formų, tad dabar metriško eiliavimo lietuvių kalboje nei nevartojama: jį nustelbė toniškas eiliavimas.

§ 71. Toniškas eiliavimas.

Toniškas (garsinis) eiliavimas tetinka toms kalboms, kurių priegaidos jaudrios, t. y., neturi tam-tikros paskirtos, visuomet vienodos vietos, bet būna ir pradžioje ir gale ir viduryje žodžių. Prie tų kalbų pridera ir lietuvių kalba.

Lietuvių toniškas eiliavimas dalinasi į dvi rūši:

- 1) *literatūros — toniškas eiliavimas*, paremtas gramatiškų priegaidų paskirstymu,
- ir 2) *liaudies toniškas eiliavimas*, paremtas logiškų priegaidų paskirstymu.

§ 72. Literatūros toniškas eiliavimas.

Jau žinome, kad savotiškas priegaidų sujungimas suteikia kalbai skambumo. Kaip tik tuo priegaidų sugretinimu ir remiasi šių laikų literatūros toniškas eiliavimas. Musų eilių esmė ir gludi mokėjime parinkti ir paskirstyti taip, kad gramatiškos priegaidos *t a i s y k l i n g a i* sektų viena kitą.

Kai-kada, tiesa, pasitaiko, kad neatsižvelgiant į gramatišką priegaidą, reikia pavartoti kitą priegaidą toje vietoje, kur nėra gramatiškos priegaidos. Ji vadinasi *eilių priegaida*. Eiles beskaitant balsiai, šioji tariama kiek lengviau. Pvzd.

Tén, kur Némunas bangúoja.

Maironis.

Núliūdínas širdį spáudžia,
Lyg kad réplėmis ją guiaúžo.

Maironis.

Aplamai imant, apie vieną kirčiuotą skiemenį glaudžiasi tūlas nekirčiuotų skiemenų skaičius; tokie jungimai sudaro, tarytum ritmiškus skyrius, kurie taisyklingai pasikartoja.

Kiekviena eilių eilutė turi paskirtą kirčiuotų skiemenų skaičių (paprastai, ne daugiau šešių), todėl eilutės išviršiniai būna trumpos.

§ 73. P ė d a.

Tie ritmiški skyriai, kuriais pasiskirsto eilutė, paprastai vadinasi p ė d a (metonimiškai!), nuo papratimo mušti taktas koja. Kitaip tariant, pėda bus tai eilutės dalis, susidedanti iš kirčiuoto skiemens su kitais prie jo priderančiais nekirčiuotais skiemenimis.

Iš atžvilgio į skiemenų skaičių pėdos būna dviskiemenės ir triskiemenės. Kadangi priegaida gali pulti ant įvairių skiemenų, tai skiriama 5 pėdų rūšis.

Dviskiemenės pėdos:

chorejus:	, kirtis ant pirmo skiemens,
jambas:	, " " antro "

Triskiemenės pėdos:

daktilius:	, kirtis ant pirmo skiemens,
amfibrachijus:	, " " antro "
anapestas:	, " " trečio "

Tie pavadinimai paimti iš graikų metrikos, tik skiemenų ilgumas pamainytas pas mus priegaida. Mes dabar graikų ir romiečių eiles beskaitydami užlaikome nebe ilgumą, bet priegaidas.

Iš pėdų būdo eilės ir vadinamos chorejinėmis, jambinėmis, daktilinėmis ir t. t. Paprastai, eilėse būna vartojama tik viena pėdų rūšis, vienok dažnai sumaišoma įvairios pėdos, pvzd., dviskiemenės su triskiemenėmis. Tokios eilės vadinasi m a i š y t o m i s. Iš visų pėdų tiktai amfibrachijus tegali susijungti su visomis kitomis pėdomis, daktilius gi tiktai su choreju, anapestas su jambu,

Pvzd.:

Chorejus:

Miškas	ūžia	verkia	gaudžia	
Vėjas	žalia	mēdī	lāužo.	
Nūliū	dimas	širdī	spāudžia,	
Lyg kad	réplė	mis jā	gniaužo.	<i>Maironis.</i>

Jambas:

Užtrauk	sme nau	jā gries	mė bro	liai!	
Kurią	jauni	mas te	suprās.		
Ne taip	giedós	me, kaip	ligšió	liai!	
Kitás	mąsty	simė	dumás.		<i>Maironis.</i>

Daktilius:

Ačiu tau	Viėšpatie	józei my	lėdamas	
Sėrgėjai	máno gy	vénimo	rytą:	
Ar gi tai	syki, per	daug beti	kėdamas,	
Bėgau nuo	tinklo gud	riái užraiz	gytol	
Zūti ne	lėido tik	švėntas ti	kėjimas,	
Tėviškas	Távo Ap	veizdos bu	dėjimas.	<i>Maironis.</i>

Amfibrachijus:

Jau niėkas	tavės taip	giliái ne	mylės,	
Kaip távo	iausmingas	poėta!		
Nieks skáusmo	jau tiek nie	kados ne	kentės,	
Kiek jis del	tavės, nu	mylėta		<i>Maironis.</i>

Anapestas:

Aš norė	čiau prikėl	ti nors vie	ną senė	lį
Iš kapų	milžinų,			
Ir išgir	sti nors vie	ną bet gy	vą žodė	lį,
Iš senó	vės laikų!			

Maišytos:

O girios,	girios!...	atmint ma	lónu:	
Jos būvo	Diėvo,	ne dváro :		
Ten slėpės	žmonės	ne tik nuo	pony:	
Nuo dváro,	máro	ir káro.		<i>Maironis.</i>

arba:

Amžiaus il	gus metūs		
Augo uó	sis gražūs,		
Ir aúgo	ir lāpais	žaliávo;	
Tarp pakál	nių plačių,		
Tarp beržų	drebulių		
Viršūnės	jis nélen	ké sávo.	<i>Maironis.</i>

§ 74. Pėdų skaičius.

Iš atžvilgio į pėdų skaičių eilutėje, eilės buna dvi-
pėdės, trijųpėdės ir t. t. iki šešiapėdžių. Pvzd.:

Dvipėdės:

Kryžiai...	kapai...	Paslap	tingi
Užia	varpai.	Stebūk	lingi
Gaudžiai	ilgai...	Praeities	aidai
Miršta	draugai—	Tai vai	dinas,
Zūdo	kova.....	Pinte	pinas
Tai Lie	tuva! Mikuckis.	Kaip lankų	žiedai. <i>Maironis.</i>

Tryjųpėdės:

Kad kaip	dėbe	sėlis	
Plaukt dan	gum ga	lėčiau,	
Ar kaip	vever	sėlis	
Aš la	kiot mo	kėčiau?—	
Tad aš	kuo grei	čiausiai	
Lėkčiau	į gim	tinę	
Atgai	vint krū	tinę!	<i>Vaitkus.</i>

Keturpėdės:

Man liūd	na bu	vo ir	sunku
Keliaut	gyve	nimo	taku
Be drau	go dar	jaunam:	
Kame	pažvelg	si a	kimi,
Ap lln	kui žmo	nės sve	timi;
Taip liūd	na vien	vienam!	<i>Maironis.</i>

Penkiapėdės:

Smarki	audra	per die	na, vieš	patavo—
Gamta	drebe	jo, gal	vą len	kė jai,
Rūstaus	jok bal	so klau	sė nuo	lankiai,
Nuvar	gusi,	būkšti,	giliai	alsavo. <i>Vaitkus.</i>

Šešiapėdės:

Jos sielą	užbūrė;	kaž-ko ji	ilgėjo	si, laukė...
O upė	prieš laivą	vis spyrės	ir užė	liūdnai nu veikta...
				<i>Vaitkus.</i>

Penkių ir sėšių pėdų eilutės, kadangi jos gana ilgos,
dalijasi į dvi puseiluti, kas apsireiškia balso sustabdymu,—
tai vadinasi (cezūra—perkirtimas). Cezūra žymima ženkle ||.

Yra eilučių, turinčių savo ypatingus pavadinimus.

Taip, šešiapėdė daktiliniai-chorejinė eilutė vadinasi
heksametru. Skaičius daktilių ir chorejų joje būna nevie-

nodas: eilutėje gali būti 5 chorejai ir vienas daktilius, ir atvirščiai—5 daktiliai ir vienas chorejus. Tik reikia, kad, priešpaskutinė pėda būtų daktilinė, o paskutinė—chorejinė.

Pvzd.

Krūmus		ir gi		rias vi		sokios		ošino		dainos,
O lau		kus vi		sur bei		pievas		skambino		garsai:
Gegu		žės ir straz		dai sumi		šai lak		stydami		žaidė,
Ir Su		tverto		jį link		smai ry		kaudami		gyvė.

K. Duonelaitis.

Eilutės iš šešių jambinių pėtų vadinasi aleksan-drinėmis. Pvzd.:

Linksmū		tis ryt		metys		Nors sau		lė jau		augštó		kai,
Vienok		der ó		re jaust		naktiės		švelnūs		dvelkí		mas.
Meilià		vėsū		o tã		brangín		ti jau		išmó		kai
Nes dié		ną pér		sunkū		saulū		tes kešt		veikí		mas,
Gegū		žis tóks		gražūs!..		žaliúo		ja mé		džiai, žy		di...

Vaitkus.

Aplamai imant, skaičius pėdų eilutėse pasilieka tas pat per ištisas eiles; vienok pasitaiko ir nevienodų eilučių. Čia paliekama autoriams liuosybė, jei tik jie mokėtų naudotis kalbos turtais ir ypatybėmis.

Pvzd.:	Negreit su saule išauš dar rytas.	4 pėdos.
	Miega aplinkui naktis.	3 "
	Tik kartais mėnuo bailiai išvytas	4 "
	Iš debesų benušvis.	3 "
	Taip noris brangią išvysti pilį,	4 "
	Kame tie amžiai užmigę tyli,	4 "
	Kad Vilnius buvo mums kaip akis.	4 "
	Kad švietė jis.	2 "
	Lietuvai, mūsų tėvynei.	3 "

Maironis.

Išėjo aras—	2 pėdos.
Pats paukščių caras...	3 "
Ilgais	1 "
Sparnais	1 "
Sumojo ir pradėjo,	3 "
Kažin ar gyrė arą	3 "
Už balsą gerą?	2 "
Gal už ilgus	2 "
Nagus?	1 "

Mikuckis.

§ 75. R i m a s.

Beritmo eiliuotoji kalba naudojasi dar ir rimu. Rimas tai panašus sąskambis eilučių pabaigoje, pradedant nuo paskutinės kirčiuotos balsės eilutėje. Yra tai lyg kad eilučių atsiliepimas.

Lietuvių kalboje yra galimas 3 rūšių rimas:

1) vienskiemenis arba vyriškas, kuomet paskutinė priegaida pataiko kaip tik ant paskutinio eilutės skiemens;

2) dviskiemenis arba moteriškas, ir 3) tryskiemenis arba daktilinis.

Pvzd.:

Drąsiai, augštai	vyriškas rimas.
Pakils balsai,	" "
Išauš kita gadynė,	moteriškas "
Užgims darbai,	vyriškas "
Prašvis laikai,	" "
Pakils jauna tėvynė!	moteriškas "

Maironis.

Dieve, vargingąją	daktilinis rimas.
Ir nelaimigąją	" "
Lietuva gink	vyriškas "
Vargė užsnūdusiai,	daktilinis "
Vėlai pabūdusiai	" "
Laime gamink.	vyriškas "

A. Jakštas.

Dažniausiaiseka pagrečiui moteriški ir vyriški rimai: Labai dažnai buna paskutinė eilutės pėda nepilna. Delto nepilnumo persimaino ir rimo budas. Taip, daktilinė pėda, pametus vieną skiemenį, gauna moterišką, pametus du skiemeniu, — vyrišką rimą.

§ 76. Gero rimo privalumai.

Rimas, laikoma pavykusi, jei turi šiuos privalumus.

1) sąskambio arba atsiliepimo pilnumą, tuomet buna „turtingas“ rimas,

2) netikėtinumą

ir 3) vaizdumą.

Turtingas rimas buna tuomet, kuomet atsiliepiančios balsės ir priebalsės kuone visiškai atatinka. Ypač griežtas privalo būti vyriškas rimas, kadangi jis susideda iš mažo skaičiaus garsų.

Netikėtas rimas buna, kuomet rimuojamos įvairios žodžių lytys arba, dar geriau, įvairios kalbės dalys.

Nevisuomet buna vykę rimai, iš veiksmažodžių lyčių ir sumažintųjų daiktavardžių fleksijų.

Prie netikėtų rimų priskaitomi sudėtiniai rimai. Pvzd.: sužinóčia—delkòčia. Tokie rimai leistini tik kaip retos išimtys; tai, tarytum, savotiškas „šposas“, nukreipiantis skaitytojų dėmesį nuo svarbesnių dalykų.

Rimo vaizdumas apsireiškia tuomet, kuomet rimuojami žodžiai svarbesni ir savo prasme, nes tuomet jie lyg ir pabraukiami, kad į juos atkreipus skaitytojų dėmesį.

Eilės be rimų vadinasi baltosiomis.

§ 77. Rimų paskirstymas.

Tam tikras skaičius eilučių, vienodai surimuotų, vienodai sustatytų ir paprastai reiškiančių užbaigtą mintį vadinasi strofa bei posmu (dainose ir romansuose posmai nešioja kupletų vardą). Posmai buna įvairiausio didumo: pradėjus nuo 2 ir baigiant 14 eilučių.

Rimų eilė posmuose buna įvairiausi. Čia paliekama pilniausioji liuosybė rašytojui su viena tik sąlyga, kad būtų išlaikyta tam tikra simetrija. Taip antai, ketureiliame posme rimai gali būti šitaip paskirstyti: abab, aabb, abba, t. y., rimas gali būti: kryžiuotasis, greimasis, ir apimantis.

Savotišku rimų paskirstymu paremti: oktava, tercinas ir sonetas.

Oktava tai posmas iš 8 eilučių, kur rimai paskirstyti šitokia eilė abababcc. Ji pragarsėjo Torkvato Tasso (1544—1595) dėka, kurs parašė oktavomis poemą „Paliuosuotoji Jeruzalė“.

Tercinai — tai trielių posmų virtinė, surišta rimais, kurių kiekvienas pasikartoja tris kartus vieną,

eilutę išleidus. Tercinai nedaro atskirų užbaigtų posmų, bet tęsiasi, it retežis. Tercinų formula:

aba—bcd—cdc—dcd—efe—ir t. t.

Tercinais parašytas žynomasai Dantės (1265—1321) veikalas „Dieviškoji komedija“.

Sonetas — tai užbaigtos eilės iš 14 eilučių, šitaip paskirstytų: 2 ketureiliai posmai su 2 rimais, pasikartojančiais po 4 kartus, ir 2 trieilis posmu su 3 rimais, pasikartojančiais po 2 kartu: abab — abab — ccd — ede, Rimų eilė sonetuose gali būti šiek-tiek ir kitokia, bet nelabai tenutolsta nuo paduotos augščiau formulos.

Taigi kiekvienas sonetas pasiskirsto dviem nelygiom dalim: 1-oji (8 eilučių) pasižymi ūpo ir tono ramumu, 2-oji (6 eilučių) gauna staigumo ir jausmų gyvumo atspalvį. Sonetas kilo Pietinės Francijos poezijoje, bet ypač pagarsėjo Petrarkos (1304 — 1374) dėka.

Ko-gi trokšti, nesoti dvasia?
Stebūklings sparnais kur lakioji?
Praeities vėl sapnai, ar gražioji
Tau jaunystė vaidinas slapčia?

O, nesoti! vilnim įstabia
Tu kasdieną krūtinę kilnoji!
Nenutildo tavęs ir ramioji
Sidabrinė žvaigždė vakare!

Tavo norams mažai visados;
Negana valandos dabartinės;
Gaila tau vakarykščios dienos,

Gaila tau praeitos ir kančios
Ir, kaip marės, troškimai krūtinės
Vis siūbuoja, siūbuot nenustos!

(*Maironis*.)

§ 78. Liaudies toniškas eiliavimas.

Liaudis niekuomet netvėrė eilių skaitymui, bet visuomet—dainavimui. Todel eilintoji liaudies tveryba ap-sireikšdavo visuomet dainų ar giesmių pavidale.

Liaudies dainose ypač svarbią vietą užima dainos *guida*, kuri tik ir teparodo dainos būdą. Dainuojant kai kurie eilutės posmai tariami didesne įjega, didesniu tęsimu. Ir tai dažniausiai supuola su logiška priegaida. Todel logiškos priegaidos ir galima vadinti liaudies toniško eiliavimo pagrindu.

Pėdomis liaudies dainos nesiskirsto, bet kiekviena eilutė turi tam-tikrą logišką priegaidų skaičių, vienok ne-daugiau 4. Pvzd.:

Dviem priegaidom:

Kad aš augau pas močiutę,
darbelių, nedirbau,
aš turėjau sau darželį
žaliu klevu tvertą.

Trimis priegaidomis:

Ko sėdi, broleli, ko rymai?
Ko liūdi, jaunasis, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dieneles,
ar ne tavo juodbėris žirgelis?

Rimas liaudies eiliuotoje tveryboje pasitaiko retai.

Liaudies tonišku eiliavimu rašo ir mūsų jaunesni poetai. Ypač daug vykusių eilių, tuo būdu parašytų randa-me pas Liūdą Girą („Tėvynės keliais“).

(P. b.)

Kalbos ir rašybos dalykai.

„Skaičius“ ir „skaitlius“.

„Mokyklos“ 1-me n-je p. Vrs citatėmis iš Širvydo žodyno 1713 ir Daušas Postillos 1599 m. išrodinėja, kad žodis s k a i-
č i u s „yra senas, savo gi konstrukcija paprastas“ ir todėl
teisingai vilniečių įvestas terminologijon viet. s k a i t l i a u s,
kurį „Ateitis“ pereitų m. 351 p. buvo „lyg patarus“ vartoti.
Garbaus „Mokyklos“ filologo pasakymas nevisai atitinka tiesai.
„At.“ jokio patarimo nedavinėjo, ji konstatavo tik faktą, kad
senesnieji rašytojai, k. š. Duonelaitis, Valančius, Daukantas ir
k. vartojo s k a i t l i ū, ir kad s k a i č i u s naujoj mūsų
literatūroj imta vartoti nesenai. Pono Vro nurodymas, kad
s k a i č i u s jau vartota XVI amž. yra teisingas. Bet tame
pat XVI amž. vartota taipgi ir s k a i t l i u s, kaip tai ga-
lima matyti iš lietuviškos 1573 m. postillos, kame tarp kitko
skaitome: „Isch ka iemus didus, sunkas a smarkus rakundas
a skaitlus bus doti panui Dewui“ (žiur. Volterio Chrestom. II,
255) Taigi senumo žvilgsniu s k a i č i u s nei kiek ne senesnis
nė s k a i t l i ū. Abi tiedvi formi mūsų kalboj yra lygiateisi.

taigi ir smerkti katrą nors iš jų dviejų nereikėtų. Galunė—
čius irgi negalima laikyti ypatingo skaičiaus gerumo
išrodymu, nes seniau ji buvo vartojama ne viename žodyje,
kame šiandien ji yra dingus; pav. tuose pat XVI a. raštuose
randame žodį „straipsčius“, kurs nudien turinama straipsnis.
O jei iš straipsčiaus atsiradusio straipsnio, nemetam
lauk iš mūsų rašomosios kalbos, tai kodėl norime visai išguiti
skaitlių. Ši pastaroji forma yra be kitko da ir tuo gera,
kad duoda labai reikalingą ir gerą budvardį skaitlingas.
Ši pastarąjį žodį, matyt, geru laiko net ir pati „Mokykla“,
nes ji yra pavortojus tame pat savo 1-me n-jė, (žiur. Rytų
istorija 12 p.), kuriame patilpo ir skaitliaus suniekinimas.
Vadinas teorija eina savo keliu, o praktika savo, nes iš skai-
čiaus sudaryti įmanomas budvardis nėra kaip.

Mirus, mirtingas, mirštomasis.

Vietoj prašalinto polonizmo „nesmirtelnas“ imta nun var-
toti net trys augščiau nurodytieji budvardžiai. Visi jie yra
geri, reiktu tik griežtai nustatyti tikroji jų prasmė. Mūsų
išmanymu, skirtumo esama čia šitokio:

mirus (nuo mirti, kaip tylus nuo tilti) atitiks lat.
mortalis, rus. smiertnyj; iš čia nemirus bus lat.
immortalis, rus. bezsmiertnyj; nemirybė bezsmiertije ir t.t.
Ši žodį pirmutinis yr. nurodęs a. a. P. Kriaučiunas;

mirtingas reikš tą pat ką lat. mortifer, mor-
tificus, rus. smiertonosnyj, pav. mirtingas mušis, t. y.
gaminąs daug mirčių ir t.t.;

mirštomasis—rus. smiertielnyj pav. mirš-
tomoji žaizda smiertielnaja rana, t. y. tokia, nuo kurios
mirštama.

Žveyba ar žvejyba?

Pastarais laikais imta rašyti žveys, žveyba viet.
seniau vartotų grafemų žvejys, žvejyba. Rušant žveys.
reiktu šis žodis ir tarti žve-îs be j tarp balsių e ir î. Ar
kame taip tariama, mums neteko girdėti. Paprastai tariama
su j taip pat kaip ir žodyje žvejoti.

Rašant žveys, žveyba reiktu pagal analogiją ra-
šyti ir is, ie viet. jis, jie, bet to dar kol kas nepadaryta,
nors kitur, k. š. žodžiuose jie v à, jien a, jies k o t i j
jau panaikinta.

Mūsų išmanymu žodžiuose žvejyba, žvejys, j bu-
tinai reiktu palikti, nes čia toji j yra prie šaknies prisiplakus
(žve-j- slg. žve-j-oti).

Tas pat reikia pasakyti ir apie žodį *trėjybė*, kurį kai kas bando jau irgi rašyti *trėybė*. Čia kamėnas taipgi yra *trė-j- su j* (slg. *trė-j i, trė-j-os, trė-j-etas*).

Kamienas ar kamėnas?

Dabar mažne visi rašo *kamienas*, rasit delto, kad žemaičiai jį taip-taria; bet augštaičiai (pav. Ukmergės ap.) kuosiškiausiai taria *kamėnas*, todėl taip ir reikėtų rašyti. Lietuvių kalboj esama žodžių su sufiksais *-ienis, -ienius, -ieną*, bet sufikso *-ienas* mums nepavyko surasti, Tuotarpu sufiksas *-ėnas* yra gan paprastas, taigi *kamienas* bene bus tik iškreipimas tikrai tariamojo kamėno.

Paojus ar pavojus?

Kadangi neberašoma *vuo dega, vuo styti, pavuo degis*, todėl daug kas benorėdami pasirodyti moką gerai lietuvišką kalbą, ir ėmė rašyti *paojus be v tarp a ir o*, tarsi tas žodis butu susidaręs iš *pa* ir kaž-kokio *ojaus*. Tuotarpu—*ojus* čia toks pat sufiksas kaip ir žodžiuje *ryt-ojus*, Taigi to žodžio šaknis bus ne *pa-*, kuri nieko nereiškia, be *pav-* (slg. lat. *pav-or*, lenk. *paw-eż*).

Dr.

Atsiųstos redakcijai knygos.

Atžala, mokytojų almanachas. Vilnius 1917, 190 psl. in-8 kaina 1 r. 50 k.

Margalis. „Ašarėlės“ Naujausios dainos. Kaunas 1918, 25 psl. in-8 kaina 25 kap.

Margalis. 62 Sakmės (48 naujai surengtos) Kaunas 1918, 56 psl. kaina 45 kap.

J. Naujalis. 8 Lietuviškos tautiškos dainos vyriškam ir mišriam chorui. Antroji laida. Centraline sankrova Kaune šv. Kazimiero Draugijos Knygyne, 24 psl. in-4°, kaina 75 kap.

Ilgūnų Jonukas. Šviesa tai galybė. Naujas elementorius ir pirmieji skaitymai. Trečia pataisytoji laida. Kaunas 1918 48 psl. in-8 kaina 35 kap.

Lietuvio vaiko pradžiamokslis, 1918, 70 psl. in-8 kaina 75 fen.

Tikybės pirmamokslis. Antroji laida Kaunas 1917 32 ps. kaina 15 kap.

Mikas Gudaitis. Lietuvos vaizdeliai Kaunas 1917 40 psl. in-11 kaina 25 kap.

Redaktorius ir leidėjas

PR. A. DAMBRAUSKAS.

Kaunas, Saliamono Banaičio spaustuvė Lizmann'o g. № 34.

PO TRUMPOS PERTRAUKOS

== „ATEITIS” ==

nuo 1 Liepos 1916 m. eina kas mėnuo sąsiuviniais 2 spaudos lankų didumo.

Išėjusiuose ligšiol 18 numeriuose įdėta nemaž rimtų straipsnių, gražių eilių, dailių vaizdelių ir įvairių žinių, naudingų nevien moksleivijai bet ir mokytojams, kunigams bei šiaip jau inteligentams.

Sie 18-numerių išsiunčiama už 7 markes

Su užsakymais kreiptis šiuo adresu: **KOWNO**

Litzmannstr. № 34 ANTON KNIUKSTA.

Tuo pat adresu meldžiama ir pinigai siųsti.

„MOTERŲ BALSAS“

Eis iš Kauno išpradžios vieną sykį į mėnesį, o paskui gal ir tankiaus, jei nebus kliučių. Kaina metams 8 mrk.=4 rb., pusmečiui 4 mrk.=2 rb. Į „Moterų Balso“ redakciją galima rašyti lietuvių kalba šiuo adresu: Pressestelle Ob. Ost. III (für „Moterų Balsas“) Deutsche Feldpost 289.

Savaitinis laikraštis

„V I E N Y B Ė“

vėl pradėjo eiti iš Kauno nuo 1918 metų pradžios.

„Vienybė“ aiškina tikybos, tautos, politikos, ukio reikalus, rupinas duoti kuodaugiausiai žinių, atsiliepti į visus svarbiuosius gyvenimo reikalus. Netrukus gal prasidės naujas gyvenimas, laikraštis kiekvienam bus butinai reikalingas.

Laikraštis yra siuntinėjamas pačta arba geležinkeliu, iš tenai jisai patiems skaitytojams reikia atsiimti. Todėl geriausia apylinkės skaitytojams užsirašyti vardu vieno keno nors, kas atsiimtu laikraštį iš vietinių įstaigų ir padalytu jį skaitytojams. Seniesiems „Vienybės“ skaitytojams laikraštis bus siuntinėjamas į parapijas, per tiek mėnesių, už kiek jų liko iš seniau užsimokėta, skaitant pagal naują kainą. Senųjų skaitytojų, kurie yra persikėlę kitur, prašoma atsiųsti savo adresus.

Sandarbininkai ir laikraščio ėmėjai gali laikraščio dalykuose susirašinėti su redakcija lietuviškai, siuntinėti lietuviškus rankraščius ir korespondencijas. Adresas raštams:

An die Deutsche Feldpost 209 Pressestelle Ob. Ost III für „Vienybė“.

Pinigai užsisakant laikraštį siųsti šiuo adresu:

An die Zeitschrift „Vienybė“ Litzmannstr. 34 Kowno

Kaina už laikraštį: metams 8 markės (4 rubliai), pusmečiu—4 markės (2 rubl.), trims mėnesiams—2 marki (1 rubl.). Atskiras numeris 20 ptenigų (10 kap.).

Kviečiame visus užsisakyti ir platinti
„V i e n y b ė“,

„Vienybės“ Redakcija.